Araştırma Makalesi / Research Article

Taşlıcalı Yahyâ Bey'in Budin Beylerbeyi Arslan Paşa'ya Yazdığı Şitâiyyesi

Taşlıcalı Yahyâ Bey's Winter-themed Poem to Arslan Pasha, Beylerbey of Buda

BÜŞRA ÇELİK

Yıldız Teknik Üniversitesi.
(busra.celk@hotmail.com), ORCID: 0000-0002-5419-1805.

Başvuru/Submitted: 01.02.2026. Kabul/Accepted: 19.05.2026.

“ ” Çelik, Büşra. “Taşlıcalı Yahyâ Bey'in Budin Beylerbeyi Arslan Paşa'ya Yazdığı Şitâiyyesi.” *Zemin*, s. 11 (2026): 46-77.
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.20627083.

Öz: Uzun ömrünün çoğunu bir sipahi olarak kışlaklarda geçiren Taşlıcalı Yahyâ Bey (ö. 1582?), savaş meydanlarında kılıcı ile gösterdiği cesaret ve mahareti, edebiyat sahasında kalemi ile ortaya koymayı başarmış bir asker şairdir. *Dîvân*'ı ve *Hamse*'si ile dönemin biyografik kaynaklarında övgüyle anılan Yahyâ Bey, muhtemelen bir devlet kademesinde vazife alabilmek için dönemin şiir-şinas veziriazamı İbrâhîm Paşa'ya (ö. 1536) kasideler sunmuştur. Ancak beklediği desteğin rakibi Hayâlî Bey'e (ö. 1557) sağlanmasından dolayı Yahyâ Bey uzun yıllar boyunca hamisiz kalmıştır. Rüstem Paşa'nın (ö. 1561) vezaret makamına getirilmesi ile hak ettiği değeri görmeye başlayan Yahyâ Bey'e çeşitli tevliyetler ihsan edilmişse de bu iltifat devri uzun sürmemiş, Şehzâde Mustafa'nın (ö. 1553) Nahçıvan Seferi esnasında katledilmesi üzerine yazmış olduğu meşhur mersiyesi, şairin hamisi ile arasını açmıştır. Kaynaklarda, Yahyâ'nın İstanbul'dan uzaklaştırılıp Rumeli serhaddine sürüldüğü belirtilmişse de bu yerin Tımışvar yahut İzvornik olabileceği hususunda ihtilaf bulunmaktaydı. Ancak, arşiv belgelerine dayalı son araştırmalar Yahyâ'nın son yıllarını Budin Beylerbeyliği'ne bağlı İzvornik sancağında geçirdiğini ortaya koymuştur. Bu yazıda ise şairin *Dîvân*'ında yer almayan ve hayatının son yıllarına ışık tutan şitâiyye türünde yazdığı bir şiiri ele alınmıştır. Ben-anlatısı özelliği taşıyan şiirde Taşlıcalı Yahyâ'nın ağır kış şartları altında seferde iken Budin Beylerbeyi Arslan Paşa'dan (ö. 1566) evine dönmek için icazet/izin istediği görülmektedir. Yazıda, öncelikle Taşlıcalı Yahyâ'nın hayatı hakkındaki güncel bilgiler sunulmuş, daha sonra şiirin muhtemel muhatabı olan Arslan Paşa hakkında kısa bilgi verilip şiirin hangi tarihî olay üzerine yazıldığına cevap aranmaya çalışılmıştır. Son olarak, söz konusu şiir değerlendirilerek Yahyâ'nın ömrünün son yıllarına ve askerî kariyerine dair şimdiye dek bilinmeyen bilgiler ortaya konulmuştur.
Anahtar Kelimeler: Taşlıcalı Yahyâ Bey, Budin, Arslan Paşa, sefer, on altıncı yüzyıl, şitâiyye.

Abstract: Taşlıcalı Yahyâ Bey (d. 1582?), who spent most of his long life as a cavalryman in barracks, was a soldier-poet who demonstrated his courage and skill with his sword on the battlefield and successfully expressed it with his pen in the field of literature. Praised in the biographical sources of his time for his *Dîvân* and *Khamse*, Yahyâ Bey had undoubtedly left an indelible mark on our literary history. Probably hoping to secure a position in the government, Yahyâ Bey presented odes to Ibrahim Pasha of Parga (d. 1536), the poetry-lover Grand Vizier of the time. However, because the support he expected was given to his rival Hayâlî Bey (d. 1557), he remained without a patron for many years. Yahyâ Bey, who began to receive the recognition he deserved with the appointment of Rustem Pasha (d. 1561) to the position of Grand Vizier, was granted various governorships, but this period of favor did not last long. His famous elegy, written upon the assassination of Prince Mustafa (d. 1553) during the Nakhchivan Campaign, strained his relationship with his patron. Although sources state that Yahyâ was exiled from Istanbul to the Rumelian border, there is disagreement as to whether this place was Timişoara or Zvornik. However, recent studies based on archival documents have revealed that Yahyâ spent his last years in the Zvornik district, which was under the governorship of Buda. This article examines a poem written in the *shitaiyya* (winter poem) genre which is not included in his *Dîvân* that sheds light on the last years of his life. In a poem exhibiting features of self-narration, Taşlıcalı Yahyâ is depicted requesting permission from Arslan Pasha (d. 1566), the Beylerbey of Buda, to return home during a campaign under harsh winter conditions. This article first presents current information about Taşlıcalı Yahyâ's life, then provide a brief overview of Arslan Pasha, the poem's likely recipient, and explores the historical event to which the poem refers to. Finally, by analyzing the poem, it brings to light a previously unknown aspect of Yahyâ's later years and his military career.
Keywords: Yahyâ Bey of Taşlıca, Buda, Arslan Pasha, military campaign, 16th century, winter poem.

Taşlıcalı Yahyâ Bey'in 1550'lerin sonlarında Rumeli'ye gönderilmesinden 1582'deki olası vefatına kadar geçen yıllarına ait bilgiler biyografik kaynaklarda son derece sınırlı olduğundan şairin Rumeli'deki askerî faaliyetleri, yerel otoriteler ile kurduğu ilişkileri, ailevî ve mâlî durumuna dair ayrıntılar genel olarak bir müphemiyet içinde kalmıştır. Bu yazıda, Taşlıcalı Yahyâ'nın şitâiyye türündeki bir manzumesinden hareketle şairin Rumeli yıllarına dair şimdiye kadar bilinmeyen bazı ayrıntıların ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. İki farklı şiir mecmûasında tespit edilen manzume, şairin *Dîvân*'ında yer almamaktadır. Bir sefer esnasında yazılan şiirde Yahyâ'nın soğuktan çok fazla etkilendiği, ilerlemiş yaşından dolayı sefer zahmetine katlanamadığı ve ölüm korkusu ile evine dönmek istediği görülmektedir. Ayrıca zeamet(ler)inden beklenilen düzeyde bir gelir elde edemediğini ve diğer askerlerin de tıpkı kendisi gibi şiddetli geçen kış şartlarından muzdarip olup mâlî sıkıntılar yüzünden fakirlik içine düştüğünü dile getiren Yahyâ, bu hususta bir "kerem issi"nden yardım talep etmiştir. Şiirin başlığından bu kişinin Budin Beylerbeyi Arslan Paşa olduğu anlaşılıyor ise de metinde bu ismin geçmemesi şüphe uyandırmaktadır. Ancak, şiirde Budin ve Tuna Nehri'nden bahsedilmesi ve Yahyâ'nın ömrünün son yıllarında akıncı Yahyâlı ailesine intisap etmesi, şiirin muhatabının 1565-1566 yıllarında Budin Beylerbeyi olarak görev yapan ve kendisi de Yahyâlı ailesinden olan Arslan Paşa (ö. 1566) olma ihtimalini güçlendirmektedir. Yazıda, öncelikle Taşlıcalı Yahyâ Bey'in hayatı hakkında ulaşılan güncel bilgiler sunulacak, ardından Sifâlî mahlasıyla şiirler yazıp şair kişiliği ile de dikkati çeken Arslan Paşa'nın şahsiyetine dair kısa bir bilgi verilip manzum bir askerî izin dilekçesi niteliğinde olan şiirin hangi tarihî olay üzerine yazıldığı sorusuna cevap aranacaktır. Son olarak ilgili şiir incelenerek Yahyâ'nın hem hayatının son dönemine hem de o dönemdeki askerî hizmeti ve mâlî durumuna dair şimdiye dek bilinmeyen bir yönü gün yüzüne çıkarılacaktır.

1. Taşlıcalı Yahyâ'nın Son Yıllarına Dair Bilgiler

Doğum yeri ve doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte yaklaşık 1488-1490 yılları civarında dünyaya geldiği tahmin edilen Taşlıcalı Yahyâ'nın aslen Arnavut olduğu ve Dukagin beyleri neslinden geldiği bizzat kendisi tarafından ifade edilmiştir.[1] Kuzey Arnavutluk'tan devşirilerek Acemi

---

1 İdris Güven Kaya, "Dukagin-zade Taşlıcalı Yahya Bey'in Eserlerinde Mevlana Celâleddin," *Turkish Studies: International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*

Oğlanları Ocağına katılan Yahyâ Bey, ilim ve edebiyata olan merakı nedeniyle Âşık Çelebi'nin ifadesiyle "talîmhâneyi muallimhâne" bilmiş, Kemâlpaşazâde (ö. 1534), Kadrî Efendi (ö. 1551?) ve Fenârîzâde Muhyiddîn Çelebi (ö. 1548) gibi âlimlerin meclislerine devam ederek ilmî ve edebî birikimini artırmıştır.[2] Çaldıran'dan (1514) Sigetvar'a (1566) kadar pek çok sefere katılarak "kılıç ekmeğini yiyen" Yahyâ Bey'in bir yandan yazdığı kaside ve şiirlerle maddi ve manevi kazanımlar elde etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Nitekim, himaye bulma ümidiyle devrin şiir-şinas[3] devlet adamı İbrâhîm Paşa'ya (vezareti 1523-1536) kasideler sunan şair, Paşa'nın himaye tercihini Hayâlî Bey'den yana kullanması ile uzun yıllar hamisiz kalmıştır. Dahası, İbrâhîm Paşa'nın vezareti boyunca Hayâlî Bey'in gölgesinde kalan Yahyâ Bey ancak Rüstem Paşa'nın bu makama getirilmesiyle (ilk vezareti 1544-1553) beklediği desteğe kavuşmuştur. Evvelden beri Hayâlî'yi ve onun hamisi olan İbrâhîm Paşa'yı sevmeyen Rüstem Paşa "raġmen li'l-Ḫayālī lā li-ḥubbi 'Alī" yani "Hz. Ali/[Yahyâ] sevgisinden değil, [Hz. Ömer'e]/Hayâlî'ye nefretinden" Yahyâ'ya Eyüp Sultan, Kaplıca, Orhan Gazi, Bolayır ve Bayezid mütevelliliklerini ihsan etmiştir.[4] Nitekim, Kınalızâde Hasan Çelebi de Âşık Çelebi'yi teyit etmiştir. Rüstem Paşa, Yahyâ'nın Hayâlî Bey'i eleştirdiği "Çekelüm gün gibi ak sancakla şarka çeri / Kara topraga karalum kıralum surh-seri" matlalı kasidesinden dolayı "mahzen Hayâlî'ye

---

4, s. 7 (2009): 356; Gelibolulu Âlî, *Künhü'l-Ahbâr: 4. Rükün*, haz. Suat Donuk (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu, 2024), 5:620.

2 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*, haz. Filiz Kılıç (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018), 286.

3 Latîfî (ö. 1582), İbrâhîm Paşa'nın şairleri neden çok sevip onları himaye ettiğini onun şiir sanatını bilmesine ve kendisinde şiir söyleme kabiliyetinin olmasına bağlamıştır. Hatta İbrâhîm Paşa'nın çok beyti olduğunu ancak örnek gösterdiği bir beytinin dahi bütün bir dîvâna bedel olduğunu söylemiştir: "Bu zümreye muhibb u mükrim oldugınun sebeb-i 'illeti bu idi ki kendü dahi bu fenden behre-mend ve zihn ü zekâ ile tab'ı bülend idi. Tekellüm-i Fürse mâlik tarîk-i nazma sâlik idi. Cümle-i ebyâtından bu beyti hod bir dîvân deger. Makbûl-i erbâb-ı fazl u hünerdür. Beyt: *Okuman şimden girü Ferhad u Mecnûn kıssasın / 'Işk yolunda zene meyl eylemez merdâneler*." Bkz. Ahmet Sevgi, *Lâtîfî'nin İki Risalesi: Enîsü'l-Fusahâ ve Evsâf-ı İbrahim Pâşâ* (Konya: Selçuk Üniversitesi, 1986), 26. İbrâhîm Paşa'nın çeşitli mecmûalarda tespit edilen diğer şiirleri için bkz. Büşra Çelik, "N'ola İbrâhîm'in Oda Yanmak ise Âdeti: Veziriazam İbrahim Paşa'nın Mısır'dan Kânûnî Sultan Süleyman'a Gönderdiği Manzum Mektubu ve Kânûnî'nin Cevabı," *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, s. 35 (2025): 106 ve dipnot 4.

4 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*, 288.

cefâ'en" yani sırf Hayâlî Bey'e eziyet olsun diye Yahyâ'ya mezkur tevliyetleri bağışlamıştır.[5] Çavuşoğlu, Rüstem Paşa'nın bu gayretinin arkasında, Kânûnî Sultan Süleyman'ın nezdinde Hayâlî'yi gözden düşürüp yerine kendi adamı olan Taşlıcalı Yahyâ'yı öne çıkarma isteğinin olduğunu söyleyerek isabetli bir tespitte bulunmuştur.[6] Yine de Yahyâ Bey'in bu ikbal dönemi uzun sürmemiş, şairin Şehzade Mustafâ'nın katli üzerine yazdığı meşhur mersiyesinden ötürü Rüstem Paşa ile ilişkileri kopma noktasına gelmiştir.[7] Gelibolulu Âlî, 982'de (1574-75) Yahyâ ile yaptığı sohbette, şairin Rüstem Paşa'nın ikinci kez vezaret makamına getirilmesiyle (ikinci vezareti 1555-1561) bizzat veziriazam eliyle teftişe çekildiğini detaylı bir şekilde nakleder. Defterdar olmasına ramak kala elinden tevliyetleri alınıp payitahttan bir zeametle uzaklaştırılan şair, Âlî'ye göre günümüzde Bosna-Hersek sınırları içinde bulunan İzvornik'e sürgün edilmiştir.[8] Âşık Çelebi ise Yahyâ'nın hâlihazırda Tımışvar'da serhat gazileriyle kılıç oynatmaya devam ettiğini bildirerek bu hususta küçük bir ihtilafa yol açmıştır.[9] Esasen bahsedilen iki şehir arasında fazla mesafe olmadığı ve bu şehirlerin aynı bölgede yer aldığı dikkate alınırsa Yahyâ'nın 1560'ların ortalarından itibaren bu coğrafyada bulunduğu muhtemeldir diyebiliriz.

Biyografik kaynaklarda kendisi hakkında bilgiler bu şekilde hitam bulmuşsa da arşiv belgelerine dayanılarak yapılan iki çalışmada Taşlıcalı Yahyâ'nın hayatının

---

5 Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, haz. Aysun Sungurhan (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017), 931. Kınâlızâde'nin "mahzen Hayâlî'ye cefâ'en" ifadesinin bazı çalışmalarda farklı bir şekilde yorumlandığı görülmektedir. Örneğin Sağlam, Rüstem Paşa'nın "Yahya'nın, kendisine yazdığı kasideyi duyunca Eyyûb-i Ensari Vakfının gelirini şair Hayali'ye verirken sıkıntısını Yahya Bey'e yaşattığı" şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur. Bkz. Ayşe Sağlam, *Gülşen-i Envâr* (Ankara: Grafiker, 2016), 14. Ayrıca, benzer yorumlara Yahyâ Bey hakkında yapılan başka çalışmalarda da rastlanıldığına işaret etmek gerekir.

6 Mehmed Çavuşoğlu, *Yahyâ Bey ve Dîvânından Örnekler* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1983), 10.

7 Gelibolulu Âlî, *Künhü'l-Ahbâr*, 620-621. Yahyâ'nın hayatını tamamen altüst eden bu mersiye meselesini Âşık Çelebi ve Kınalızâde Hasan Çelebi'nin oldukça normal ve sıradan bir olay gibi ele almaları ilginçtir. Âşık Çelebi, meseleyi Rüstem Paşa'nın "cüz'î nesneyi bahâne" etmesi şeklinde değerlendirirken Hasan Çelebi de neredeyse aynı ifadeyi kullanarak yaşanan tüm olumsuzluklara "bir cüz'î kaziyye"nin bahane olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*, 288; Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, 931. Yahyâ Bey'in mersiyesi ve sonrasında yaşanılanlar için bkz. Ahmet Atilla Şentürk, *Taşlıcalı Yahya Beğ'in Şehzade Mustafa Mersiyesi yahut Kanuni Hicviyesi* (İstanbul: Büyüyen Ay, 2014).

8 Gelibolulu Âlî, *Künhü'l-Ahbâr*, 227.

9 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ,* 288.

son yıllarına dair önemli bilgiler sunulmuştur. İlk olarak Erünsal, bir ruûs kaydından hareketle Yahyâ Bey'in İzvornik sancağındaki 26 bin akçelik zeametinin 10 bin akçelik kısmının kendisine bırakılıp kalan gelirin ise daha önce timar sahibi olan oğulları Âdem ve Beşîr'e, ayrıca ilk kez timar sahibi olacak diğer bir oğlu Nezîr'e intikal etmek suretiyle 10 Receb 982'de (26 Ekim 1574) tekaüde ayrıldığını tespit etmiştir.[10] İkinci çalışmada ise Uysal, tahrir ve zeamet defterlerini inceleyerek Yahyâ'nın İzvornik'teki zeametinin kendisine 1555-1557 yılında tevcih edilmiş olmasının muhtemel olabileceğini kaydetmiştir. Daha önemlisi, Yahyâ'ya h. 1 Muharrem 969'da (11 Eylül 1561) İzvornik sancağının Yadra ve İptiçar nahiyeleri ile Lozniçe'de ikinci bir zeamet bağışlandığını ortaya çıkarmıştır. Bu kayıtla birlikte, özellikle son dönem biyografi kaynaklarında tevatür olarak yer alan şairin mezarının Lozniçe'de bulunduğu bilgisi teyit edilmiştir. Aynı çalışmada, Yahyâ ile alakalı bilinmeyen bir detayı daha gün yüzüne çıkaran araştırmacı, şairin Mehemmed adında bir oğlu daha olduğunu ortaya koymuştur.[11]

Taşlıcalı Yahyâ'nın hayatına ilişkin bazı ayrıntılar, şairin kendi *Dîvân*'ından da takip edilebilmektedir. Örneğin Çavuşoğlu, Yahyâ'nın Arslan Paşa'ya sunduğu bir kasidesinden hareketle onun Yahyâlı Ocağına intisap ettiğini öne sürmüştür.[12] İlgili şiirde Yahyâlı Ocağına atıfta bulunan şair, ocak içinde kılıç ve kalemi aynı maharetle kullanan tek kişi olduğunu vurgulamıştır.[13] Başka bir şiirinde şairin kendisini İslam dininin Budin'deki müdafii ve geçimini kılıcı ile sağlayan Yahyâlı Ocağının Yahyâ'sı olduğunu ifade etmesi Çavuşoğlu'nun bu konudaki tespitini doğrular niteliktedir.[14]

Öte yandan Yahyâ'nın bazı kasidelerinde mâlî sıkıntılarını vurgulayarak devlet büyüklerinden destek talep etmesi dikkati çekmektedir. Örneğin, Sigetvar Seferi esnasında Kânûnî Sultan Süleymân'a sunduğu kasidesinde yaşının seksene yaklaştığını ve Böğürdelen'de bakımsız duran bir zeameti olduğunu dile getiren

---

10 İsmail E. Erünsal, "XVI. Asır Divan Şairleriyle İlgili Bazı Arşiv Kayıtları," *Türklük Araştırmaları Dergisi*, s. 7 (1991-1992): 244.

11 Abdulhadi Uysal, "Şâir Yahyâ'nın Osmanlı Arşivi'ndeki İzleri: Taşlıcalı Yahyâ Beg'in Zeameti Hakkındaki Bilgiler Üzerinden Biyografisine Bir Katkı," *Zemin: Edebiyat Dil ve Kültür Araştırmaları*, s. 8 (2024): 180, 186 ve 187.

12 Çavuşoğlu, *Yahyâ Bey ve Dîvânından Örnekler*, 13.

13 Esra Bozyiğit, "Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı: İnceleme-Tenkitli Metin-Nesre Çeviri-Sözlük" (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2021), 260.

14 Bozyiğit, "Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı," 525.

Yahyâ, padişahtan dirliğinin ıslahına yönelik bir talepte bulunmuştur.[15] Ayrıca, Yahyâ'nın kendi tasarrufunda bulunan dirliklerin elinden alınacağına dair ciddi bir endişe taşıdığı Mustafâ Paşa'ya hitaben yazdığı bir başka kasidesinde de görülmektedir.[16] İlgili kasidenin 5. beytinde geçen "dirligine ādemüñ ḳaṣd ėtme mānend-i ecel" ifadesinde "ādem" ve "dirlik" kelimelerini tevriyeli bir şekilde kullanan Yahyâ'nın doğrudan muhatabına "adamın/[oğlum] Âdem'in, hayatını/dirliğini ecel gibi elinden alma" diye seslenmesi içinde bulunduğu tedirginliğe delalettir. Benzer şekilde, 23. beyitte iki oğlundan bir mücahit gibi bahsetmiş iken 28. beyitte büyük oğlu Âdem'in adını tekrar anma gereği duyması şairin dirliklerinin elinden alınacağı yönünde güçlü bir duyum aldığını ve bu durumu engellemeye yönelik bir gayret içine girdiğini düşündürmektedir. Çavuşoğlu, kasidenin muhatabı olan Mustafâ Paşa'nın 1566 yılında Sigetvar Seferi'nde beşinci vezir olarak görev yapan Kızılahmedli Mustafâ Paşa (ö. 1569) olduğunu iddia etmişse de bu çok uzak ihtimal gibi görünmektedir.[17] Zira, zeamet tevcihi ve Budin Beylerbeyliğine ait bu denli ayrıntılı mâlî konuların Budin coğrafyasından uzak ve bu tür alma-verme işlerinin kendi yetkisinde bulunmayan bir vezire arz edilmesi akla yatkın değildir. Bu nedenle, kasidenin muhatabının 1566-1578 yılları arasında Arslan Paşa'nın halefi olarak Budin Beylerbeyliği görevini yapan Sokollu Mustafâ Paşa (ö. 1578) olması kuvvetle muhtemeldir. Şunu da belirtmek gerekir ki Mustafâ Paşa, devrin güçlü veziriazamı Sokollu Mehmed Paşa'nın (ö. 1579) amcasının oğludur.[18] Sokollu Mehmed Paşa'nın ise Yahyâlı Ocağının son neferi olan Arslan Paşa'nın idamında etkisi bulunmaktadır.[19] Bu durumda,

---

15 Bozyiğit, "Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı," 169.

16 Bozyiğit, "Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı," 257.

17 Çavuşoğlu, *Yahyâ Bey ve Dîvânından Örnekler*, 14.

18 Arslan Paşa'nın katline bizzat şahit olan Selânîkî Mustafa Efendi (ö. 1600) onun daha önce veziriazam hakkında "nâ-şâyeste kelimat" ile ileri geri konuştuğunu söylemesi ikili arasında kişisel bir düşmanlığa işaret etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Selânîkî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, c. 1, *971-1003/1563-1595*, haz. Mehmet İpşirli (Ankara: TTK, 1999) 26. Sokollu Mustafa Paşa'nın tercüme-i hâli için bkz. G. Káldy-nagy. "Budin Beylerbeyi Mustafa Paşa (1566-1578)" *Belleten*, s. 54 (1990): 649-664; Yasemin Altaylı, "Macarca Mektuplarıyla Budin Beylerbeyi Sokullu Mustafa Paşa 1566-1578," *AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 49, s. 2 (2009): 157-171; Burak Karakuş, "Budin Beylerbeyi Sokollu Mustafa Paşa'nın Yükselişi" (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022).

19 Özgür Kolçak, "Sınır Diplomasisinden Saltanat Elçiliğine: Bir 16. Yüzyıl Diplomasi Hikâyesi Yahut Marcus Scherer / Hidayet'in Esrarlı Sergüzeşti," *Tarih Araştırmaları Dergisi*, s. 67 (2020): 198.

kendisini Yahyâlı Ocağının mensubu gören Taşlıcalı Yahyâ'nın, ocağın ihanet ithamıyla tasfiye edilip son neferinin de ortadan kaldırıldığı bir dönemde benzer bir akıbete uğrayacağını düşünmesi muhtemeldir. Bu nedenden ötürü Yahyâ, hem bulunduğu mevkiyi hem de ailesinin ekonomik güvenliğini muhafaza etmeyi amaçlayarak söz konusu kasideyi Kızılahmedli Mustafâ Paşa'ya değil, Sokollu Mehmed Paşa'nın amcazâdesi olan Mustafâ Paşa'ya sunmuş olmalıdır.

2. Taşlıcalı Yahyâ Bey'in Budin Beylerbeyi Arslan Paşa'ya Yazdığı İcazet Şiiri

Yahyâ Bey'in bir sefer esnasında Budin Beylerbeyi Arslan Paşa'dan eve gitmek için izin istediği şitâiyye türünde şiiri iki farklı şiir mecmûasında tespit edilmiş olup manzumenin bir nüshası Edirne Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi 2309 numarada kayıtlı *Mecmû'a-i Fevâ'id*'in 37b sayfasında, diğer nüshası ise Topkapı Sarayı Müzesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Revan Kitaplığı 1973 numarada kayıtlı *Mecmû'a*'nın 51a sayfasında yer almaktadır. Her iki mecmûanın tertip tarihi ile alakalı bir kayıt bulunmamakla birlikte nüshalarda yer alan tarih kıtalarından hareketle 2309 numaralı mecmûanın I. Ahmed (salt. 1603-1617), diğer nüshanın ise IV. Murâd (salt. 1623-1640) zamanında derlendiği söylenebilir.[20] Mütekerrir mu'aşşer nazım şekliyle kaleme alınan şiir, aruzun "fe'ilâtün fe 'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün" kalıbı ile yazılmış olup toplamda beş bentten oluşmaktadır. Manzumenin başlığı iki nüshada birbirinden farklı olup Edirne nüshasında başlık, "Şapḳavī Yaḥyā merḥūm Arslan Paşadan icāzet ṭaleb eyledügidür" şeklinde kaydedilmiş iken Topkapı Sarayı nüshasında "Yaḥyānuñ ḳışlaḳdan icāzet ṭalebidür" şeklindedir. Başlıkta yer alan "icāzet" kelimesi sözlüklerde "izin, müsaade" manasında bir kelime olup burada askerî bir ıstılah olarak "ordudan eve gitme izni" anlamında kullanılmış olsa gerektir.[21]

---

20 Örneğin, Edirne nüshasının 181b yaprağında Nâdirî'nin (ö. 1627) Sultan I. Ahmed'in Edirne'ye gelişi (1015/1606-07) ve bir köprü yaptırması (1018/1609-10) ile alakalı tarih beyitleri kayıtlıdır. Topkapı Sarayı nüshasının 199b yaprağında ise Sultan IV. Murâd'ın cülusuna şair Haylî'nin söylemiş olduğu tarih kıtası bulunmaktadır.

21 Örneğin, Van Beylerbeyi'ne gönderilen 19 Zilhicce 975 (15 Haziran 1568) tarihli hükümde "icâzet" kelimesi görev başındaki askerlerin "sıla-i rahmlerine" dönmeleri manasında kullanılmıştır: "Van ve Adilcevâz ve Bitlis kullarından ba'zına sılaya icâzet virilmekle kal'alar hâlî kalduğı i'lâm olundı. Buyurdum ki: Min-ba'd zikrolunan kılâ' neferlerinün sıla-i rahmlerine icâzet virildükde, üç aydan ziyâde va'de virmeyüp ana göre icâzet viresin ve birinün va'desi tamâm

Zira şiirde Yahyâ, açıklanmayan bir sefer esnasında olumsuz hava şartları ve yaşlılığından dolayı ordudan ayrılma talebinde bulunmuştur. "Şapḳavī/Şapḳalı" ifadesi hatırlanacağı üzre Hayâlî Bey'in Yahyâ Bey'e taktığı ve kendisinin devşirme kökenli olduğunu çağrıştıran hakâretâmiz bir lakaptır.[22] Topkapı Sarayı nüshasında ayrıca "Arslan Paşa" ifadesinin de hazfedildiği göze çarpmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzre Arslan Paşa ihanetle suçlanıp idam edildiği için mecmûanın derleyeni bu adı anmaktan imtina etmiş olabilir.

Bununla birlikte, bahsi geçen şiirin Yahyâ Bey'in *Dîvân*'ında bulunmadığını belirtmek gerekir. Uzun yaşamında *Dîvân*'ını çeşitli zamanlarda tertip ettiği bilinen şairin bu şiiri *Dîvân*'ına almamasının tesadüfî olmadığı anlaşılmaktadır.[23] Zira, şiirde sert kış şartları altında sefer zahmetine katlanamadığını, yaşlılık ve dahi fakirliğin son kerteye ulaştığını ifade eden şairin görevinden affını talep etmesi son derece insanî bir durum olsa da Yahyâ'nın yıllarca titizlikle oluşturduğu "savaş güni çeri" imajıyla tezat oluşturmaktadır. Bu veya başka bir nedenden olsa gerek Yahyâ Bey, söz konusu şiirini *Dîvân*'ının dışında bırakmıştır.

Öte yandan, Yahyâ Bey şiirini gerçekten Arslan Paşa'ya mı sunmuştur yani Edirne nüshasındaki başlık güvenilir midir? Metnin içinde böyle bir atıf olmaması kafalarda birtakım şüpheler uyandırsa da şiirde yer adı olarak Budin'in geçmesi, Arslan Paşa'nın kaynaklarda cömert biri olarak anılması, Yahyâ'nın *Dîvân*'ında Arslan Paşa ile alakalı kaside ve şiirler olması (ve Arslan Paşa'nın da

---

olup yirine gelmeyince bir âharına dahı icâzet virmeyesin ki, kal'aların hâlî komayup hıfz u hırâsetde olalar." Bkz. *7 Numaralı Mühimme Defteri: 975-976/1567-1569: Özet, Transkripsiyon ve İndeks* (Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1999), 2:194, hüküm no. 1562, 19 Zilhicce 975 (15 Haziran 1568).

22 Âşık Çelebi'nin aktardığına göre Yahyâ Bey, Hayâlî'nin başına geçirdiği ve biçimi itibarıyla bir yelkeni yahut kâğıttan yapılmış bir gemiyi andıran kırmızı renkli "yelken takye"sini "boḳluḳda (=Hayâlî Bey) bitmiş lāle"ye benzetmiştir. Hayâlî Bey de Yahyâ'nın muhtemelen gayrimüslimlerin kullandığı başlıklara benzeyen bir şapka giymesi üzerine onu "şapḳalı kāfir" nitelemesiyle hedef almıştır. Ayrıntılar için bkz. Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*, 658. Şunu da belirtmek gerekir ki Yahyâ sık sık Hayâlî Bey'in ışıklar zümresinden olmasını alaya almış ve bu çevrelerin dinsizliğini ima ederek onu her fırsatta hırpalamıştır.

23 Örneğin, Taşlıcalı Yahyâ'nın yaşlılıkla alakalı şiirleri üzerine yapılan bir çalışmada, şairin bu şiirlerinin erken tarihli dîvân nüshalarında yer almadığı görülmüş ve bundan hareketle *Dîvân*'ın en az bir kez yeniden tedvin edilmiş olabilme ihtimali üzerinde durulmuştur. Bkz. Beytullah Çınar, "Taşlıcalı Yahya'nın Gazellerinde Yaşlılık," *AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, s. 23 (2019): 203.

Sifâlî mahlasıyla şiirler yazması) ilgili şiirin ona yazıldığına işaret etmektedir. Bundan ötürü, hem meseleye bütüncül bir şekilde bakabilmek hem de şiirin tarihî arka planı hakkında fikir sahibi olabilmek için Arslan Paşa'ya değinmek yerinde olacaktır.

2.1. Şiirin Muhtemel Muhatabı: Budin Beylerbeyi Arslan Paşa

Taşlıcalı Yahyâ Bey'in *Dîvân*'ında Arslan Paşa'ya sunduğu "Erdişīr-i devr-i 'ālem Arslan Pāşā imiş / Erligi nām-ı şerīfinde daḫı peydā imiş" matlalı bir kasidesi ile yine "Erlik ile Erdişīr-i 'ālemüñ mümtāzıyuz" mısraında ona atıfta bulunduğunu düşündüğümüz bir murabbaı vardır.[24] Her iki şiirinde Arslan Paşa'yı Sâsânî Devleti'nin kurucusu olan Erdişîr [b. Bâbek]'e (muhtemelen kelimenin içinde şîr yani aslan geçtiği için) benzeten Yahyâ, onun gerçek bir er olduğunun adından dahi (Erslan/Arslan/ارسلان) anlaşıldığını ifade ederek tazim ve taziz etmiştir. Her bakımdan hürmeti mûcib Yahyâlı ailesinin bir mensubu olan Arslan Paşa, ailenin isim babası olan Yahyâ Paşa'nın torunu, Mehmed Paşa'nın ise oğludur.[25] Arslan Paşa, Sifâlî mahlasıyla şiirler yazdığı için sadece kroniklerde değil, şuarâ tezkirelerinde de ismi anılan bir şahsiyettir. Bilhassa tezkirelerde oldukça cesur ve cömert bir kişiliğe sahip olduğu belirtilen Arslan Paşa hakkındaki en geniş tavsif Âşık Çelebi'ye aittir. Arslan kelimesi etrafında metaforik bir metin kuran Âşık Çelebi, Arslan Paşa'nın **Esed**u'llâh-ı Gâlib'ten (Allah'ın galip gelen aslanı) yani Hz. Alî'den ilim tahsil ettiğini, öyle ki eğer hayatta olsaydı büyük İslâm âlimi Ebü'l-**leys**-i (Aslanın babası) Semerkandî'nin bile Paşa'nın ilmini takdir edeceğini belirtmiştir. Paşa'nın sağladığı sükûnet ve adalet ortamında **arslan**

---

24 İlgili şiirler için bkz. Bozyiğit, "Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı," 259, 331.

25 Arslan Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yasemin Altaylı, "Budin Beylerbeyi Arslan Paşa (1565-1566)," *AÜ Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, s. 19 (2006): 33-51; Claudia Römer, Nicolas Vatin, "The Lion that was Only a Cat: Some Notes on the Last Years and the Death of Arslan Pasha, bey of Semendire and Beylerbeyi of Buda," *Şerefe: Studies in Honour of Prof. Géza Dávid on his Seventieth Birthday*, ed. Pál Fodor, Nándor E. Kovács, Benedik Péri (Budapest: Research Centre for the Humanities, Hungarian Academy of Sciences, 2019), 159-182; Claudia Römer, "Zu widersprüchlichen Beurteilungen eines Rechtsstreits durch die Kanzlei des Beglerbegi von Buda, Arslan Paša, im Jahr 1565," *Mitteilungen der Grazer Morgenländischen Gesellschaft*, no. 8 (1999): 29-41; Claudia Römer, "On Some Ḫāṣṣ-Estates Illegally Claimed by Arslan Paša, Beglerbegi of Buda, 1565-1566," *Studies in Ottoman History in Honour of Professor V.L. Ménage*, ed. Colin Heywood and Colin Imber (Istanbul: ISIS, 1994), 297-317.

ile ahu bile bir arada sorunsuz bir şekilde yaşamaktadır. Âlimlerin, seyyidlerin, dervişlerin ve seyyahların koruyucusu olan Arslan Paşa öylesine cesur ve yiğit bir kimsedir ki [Sultan] Alp**arslan** kapısında sekban, Kızıl**arslan** ise bir köpek yerine geçmez. Henüz küçükken bile zamanın arslanına bir kedi denli kıymet vermeyen bu cengâver, savaş meydanında düşman kanını gül renkli şarap gibi içmekte ve Efrenc ve Beç beylerinin başlarını saksıda yetişmiş Frenk elması gibi meze edip yemektedir. Şiir sanatında ise Arslan Paşa'nın Mîr Alî **Şîr** Nevâyî'den (ö. 1501) aşağı kalmadığını ifade eden Âşık Çelebi, görüleceği üzre seci ve kelime oyunları oluşturmak için hayli mübalağaya düşmüştür.[26] *Beyânî Tezkiresi*'nde de bu minval üzre övgüyle anılan Arslan Paşa zamanının Seyyid Battâl'ı ve Rüstem-i Zâl'i olarak nitelendirilmiştir.[27]

Tezkire yazarlarından sadece Kınalızâde bu romantik teşbihlerden bir miktar sıyrılarak Paşa hakkında birtakım realist değerlendirmelerde bulunmuştur. Arslan Paşa'nın –cömertliğini ve cesaretini teslim etmekle birlikte– onun kavgacı mizacına ve gayriahlaki sayılabilecek fiiliyatına dikkati çekmiştir.[28] Nitekim, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde bulunan ve Arslan Paşa hakkında yapılan önceki çalışmalarda hiç görülmemiş bir arşiv belgesi onun eksantrik denilebilecek mizacını göstermeye kâfidir.[29] Dört varaktan oluşan ve üç bölüme ayrılan belgenin ilk bölümü "Arslan Beg Livā-yı Klis'e Beg olup gelüp eyledügi ḥādiṣāt-ı ʿacāyib ve vāḳıʿāt-ı ġarāyibātından beyān olunur" başlığı taşımakta olup Paşa'nın bugün Hırvatistan sınırları içinde kalan Klis Sancakbeyliği[30] sırasında sergilediği tuhaf davranışlarının adeta bir raporudur. Belgenin ikinci bölümünde "Arslan Beg Livā-yı Klis'e gelüp ne miḳdār vilāyet ḫarāb u ġāret olmışdur anı beyān ėder" yazmakta olup Paşa'nın bölge halkına yönelik haksız müdahaleleri ve gaspları kayda geçirilmiştir. Üçüncü bölümde ise "Arslan-ı zamān ve ẓālim-i bī-amān alduġı cerā'im beyānındadur" başlığı altında onun masum halka yaptığı türlü eziyetler aktarılmıştır. Belgede Arslan Paşa ile ilgili ahlâk ve örfle bağdaşmayan

---

26 Âşık Çelebi, *Meşâʿirü'ş-Şuʿarâ,* 429-430.

27 Beyânî Mustafa Carullah Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şuʿarâ*, haz. Aysun Sungurhan (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017), 94.

28 Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şuʿarâ,* 441.

29 Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi [TSMA]-D. 10 222.

30 Feridun M. Emecen, İlhan Şahin, "Osmanlı Taşra Teşkilâtının Kaynaklarından 957-958 (1550-1551) Tarihli Sancak Tevcîh Defteri," *Belgeler*, s. 23 (1999): 62.

hatta neredeyse sürreal denilebilecek birtakım olaylar aktarılmıştır. Örneğin, Arslan Paşa (o zaman henüz Bey) semerli bir katıra binip iki bacağını bir tarafa sarkıtmış vaziyette ve başında "katırcı külâhı" ile pazardan geçip çevresine küfürler savurmuştur. Yahut sık sık Klis Kalesi civarında meclis kurup Frenklerle içki içtiği ve horon teptiği ve hatta bir keresinde sarhoşluğun da etkisiyle çırılçıplak soyunup çevresindekilere hakaret ettiği belirtilmektedir.[31]

İçkinin etkisiyle aklını zapt u rapt altına alamayıp kafasına eseni yaptığı anlaşılan Arslan Paşa zamanla savaştan çok diplomasiden yana bir tavır takınmıştır. Ancak, Habsburgların hediyelerini geciktirmeleri ve sık sık sınır ihlali yapıp özellikle Erdel'e saldırmaları yüzünden Kânûnî'nin karşısında gitgide zor duruma düşmüştür.[32] Padişahın Sigetvar Seferi'ne çıkmayı kararlaştırmasıyla sonlanan bu hadiselerden dolayı itibarı ciddi şekilde sarsılan Arslan Paşa, yaşlı padişaha belki de bir sefer armağanı sunmak düşüncesiyle kendi başına hareket ederek Palota Kalesi'ni (Várpalotai) kuşatmıştır. Ancak, Arslan Paşa planladığı şekilde Palota Kalesi'ni alamadığı gibi Osmanlı hakimiyetindeki Pespirim (Veszprém) ve Tata kalelerinin de elden çıkmasına sebep olmuştur.[33] Kaderin bir cilvesi olarak Arslan Paşa "Rüstem-i zamân" iken Sokollu Mehmed Paşa tarafından "muhannes"likle itham edilerek Harsány'de 3 Ağustos 1566'da idam edilmiştir.[34]

---

31 "Ḳażiyye budur ki semerlü ḳatıra binüp iki ayaġın bir yanına ḳoyup ve başında ḳatırcı külāhı bāzār içinden geçüp 'Baña hey urmayanuñ gidi götin sikem' dėyüp çetinzāde(?) odasına vardı. Ḳażiyye budur ki Ḳal'a-i Klis ḳurbında Frenk kāfirler ile oturup meclis ėdüp ḫoros dutılup ʿuryān olup gezdi. Bozdoġan ḳāḍīsı ve Hilevne ḳāḍīsı Mevlānā Ḥasan Efendi olan ḥādiṯeyi oñat bilürler. Ḳażiyye budur ki Ḳal'a-i Udobine dizdārı olan Bāyezīd Aġayı zencīre urup bir oġlanı ile altı biñ naḳd akçesin alup bir hafta zencīre yaturdı. Suçı ve günāhı nėydügi bir ferd bilmedi." Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi [TSMA]-D. 10 222.

32 M. Tayyip Gökbilgin, "Kanûnî Süleyman'ın 1566 Szigetvar Seferi Sebepleri ve Hazırlıkları," *Tarih Dergisi*, s. 21 (1966): 6; Kolçak, "Sınır Diplomasisinden Saltanat Elçiliğine," 192-93; Altaylı, "Budin Beylerbeyi Arslan Paşa," 50.

33 Altaylı, "Budin Beylerbeyi Arslan Paşa," 45.

34 Arslan Paşa'nın son anları için bkz. Selânîkî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, 1:26-27; Altaylı, "Budin Beylerbeyi Arslan Paşa," 48. Evliya Çelebi, Pespirim Kalesi'ni tavsif ederken Arslan Paşa'nın bu kale yüzünden katledildiğini nakleder. Bkz. Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehemmed Zıllî, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: VII. Kitap,* haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman ve Robert Dankoff (İstanbul: Yapı Kredi, 2003), 46.

2.2. Şiirin Muhtemel Tarihî Arka Planı

Taşlıcalı Yahyâ'nın ilgili şiirini hangi tarihte ve hangi olay üzerine yazdığını kesin olarak söylemek –eldeki verilerin yetersizliği sebebiyle– oldukça güçtür. Dolayısıyla bu bölümde şairin hayatı, şiirin muhtemel muhatabı olan Arslan Paşa'nın siyasî kariyeri ve dönemin kronikleri göz önünde bulundurularak olası bir ihtimal üzerinde durulacaktır. Öncelikle, ilgili şiirin başlığında muhatabın Arslan Paşa olduğu belirtilmişse de şiirde bu ismin geçmemesi ve yer adı olarak sadece Budin ve Tuna Nehri'nden bahsedilmesi şiirin tarihî bağlamını somut bir olaya bağlamayı güçleştirmektedir. Bununla birlikte, şiirde kış mevsiminden dolayı zorlu geçen bir sefer ortamının tasvir edilmesi, Taşlıcalı Yahyâ'nın kâfirlerin bile savaş meydanından kaçıp kendisinin de "yüzü kıbleye dönmeden" evine dönmek istediğini ifade etmesi söz konusu olayın kış mevsiminde geçtiğini açıkça ortaya koymakta ve olayın en azından diğer mevsimlerde yaşanma ihtimalini izale etmektedir. Bilindiği üzere, Yahyâ Bey 1556-1574 yılları arasında İzvornik sancağında zaîm olarak bulunmuştur. Bu noktada, Arslan Paşa'nın da 22 Mart 1565'te Budin Beylerbeyliği'ne tayin edilmeden evvel İzvornik'e çok yakın olan Semendire'de (günümüzde Sırbistan) sancakbeyi olması ve aşağıda temas edileceği üzere bu dönemde seferlerde bilfiil görev alması Yahyâ ile muhatabı arasındaki bağın tarihî açıdan tutarlı olduğunu göstermektedir.[35] Dolayısıyla, aşağıda ihtimal olarak sunulan tarihî arka plan senaryosu, Arslan Paşa'nın manzumenin muhatabı olduğu varsayımına dayalı olarak geliştirilmiştir.

Manzumenin yazılış tarihinin belirlenmesindeki bir diğer önemli unsur 1564 yılında I. Ferdinand'ın vefat edip oğlu II. Maximilian'ın (ö. 1576) tahta cülusuyla uygulamaya koyduğu Habsburg dış politikasıdır.[36] Zira Maximilian, babasının aksine ahitname hükümlerini ihlal ederek yıllık vergi ödemelerini aksatmış ve bilhassa Erdel ile mücadeleye girişip bazı kaleleri kuşatarak sınır boylarında hâlihazırda ip gibi gergin olan statükoyu kopma noktasına getirmiş ve netice itibarıyla, bu mütecaviz saldırıları 1566'da gerçekleşen Sigetvar Seferi'nin meşru gerekçesini (casus belli) oluşturmuştur.[37] Hem kronikler hem de arşiv kayıtları incelendiğin-

---

35 M. Kemal Özergin, "Sultan Kanunî Süleyman Han Çağına Âit Tarih Kayıtları," *Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, s. 3 (1971): 90.

36 Bu bilgiyi Kânûnî Sultan Süleymân, Arslan Paşa'nın mektubundan öğrenmiştir. Bkz. *6 Numaralı Mühimme Defteri: 972/1564-1565: Özet, Transkripsiyon ve İndeks* (Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1995), 1:34, hüküm no. 20.

37 James D. Tracy, "Tokaj, 1565: A Habsburg Prize of War and an Ottoman Casus Belli," *The Battle for Central Europe: The Siege of Szigetvár and the Death of Süleyman the Magnificent and Nicholas*

de bu ihlallerin özellikle Osmanlı ordusunun hareket kabiliyetinin daha kısıtlı olduğu kış aylarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu noktada ise tek bir isim dikkati çekmektedir: Habsburg ordusu komutanı Lazarus von Schwendi (ö. 1583). Schwendi, kendi mektuplarında açıkça ifade ettiği üzre "Osmanlı ordusunun kış boyunca kışlaklara çekilmesini" askerî bir fırsata çevirmiş ve 1565-1568 yılları arasında Erdel coğrafyasına bir dizi harekât düzenleyerek günümüzde Macaristan sınırları içinde kalan Tokaj, Szerencs (Şubat 1565) ve hâlihazırda Romanya toprağı olan Szatmár, Erdőd, Kövár (Mart 1565), St. Martin (Ağustos 1565) ve nihayet günümüzde Ukrayna'ya bağlı olan Munkács (Şubat 1567) gibi stratejik kaleleri ele geçirmiştir.[38] Tokaj ve Szerencs kalelerinin peş peşe Erdel hâkimiyetinden çıkması 1565 yılı Şubat ayına denk gelmekte olup Yahyâ'nın şiirine bilhassa uygun düşmektedir. Zira, şiirde seferin olumsuz gidişatına dair esen hava, coğrafi konum olarak Budin'den bahsedilmesi, Yahyâ'nın o zaman Semendire Sancakbeyi olan Arslan Paşa'yı yakından tanıması gibi bağlantılar Tokaj kuşatmasını en olası varsayım hâline getirmektedir.

Tokaj kuşatması esasen Erdel banı János Zsigmond'un (ö. 1571) –nam-ı diğer Kral oğlu– Osmanlı Devleti'ne danışmaksızın 1562'nin sonlarında Habsburg idaresindeki Szatmar Kalesi'ni (günümüzde Romanya'da) ele geçirmesiyle başlayan olaylar zincirinin sonucudur.[39] Habsburg kuvvetleri ise karşılık olarak 1565 Şubat'ından itibaren Erdel hâkimiyetinde bulunan ve yukarıda adı geçen kalelere bir dizi saldırı düzenlemiştir. Bu tarihte sâbık Budin muhafızı olan Arslan Paşa, hâlihazırda Semendire Beyi olarak görev yapmakta, Budin Beylerbeyliği görevini ise İskender Paşa yürütmektedir. Esasen, diplomatik müzakereler neticesinde Habsburglarla sorunlar tam çözüme kavuşacak iken Tisa Nehri kenarındaki Tokaj'ın kuşatıldığı haberinin gelmesi Kânûnî Sultan Süleymân'ı kızdırmış ve barış anlaşması derhal askıya alınmıştır.[40] Padişah, İskender Paşa'ya gönderdiği hükümlerde, "Budun gönüllüleri, beşlüleri ve tüfenkçilerinden"

Zrínyi, ed. Pál Fodor (Leiden-Boston: Brill, 2019), 359-376; Gökbilgin, "Kanûnî Süleyman'ın 1566 Szigetvar Seferi Sebepleri ve Hazırlıkları," 4-5; Ahmet Önal, *Kanunî'nin Son Seferi: Sigetvar 1566,* (İstanbul: Yeditepe, 2019), 138.

38 Aktaran Beatrice Heuser*, Strategy Before Clausewitz: Linking Warfare and Statecraft, 1400-1830* (London, New York: Routledge, 2018), 195.

39 Önal, *Kanunî'nin Son Seferi*, 60; *6 Numaralı Mühimme Defteri*, 1:105-106.

40 Ayrıntılar için bkz. Kolçak, "Sınır Diplomasisinden Saltanat Elçiliğine," 170-171.

oluşan bir kuvvetin süratle Solnok Beyi Hasan Bey'e katılması ve Tımışvar Beylerbeyi Mustafâ Paşa ile koordineli bir şekilde düşmana karşı bir "şebîhûn" düzenlenmesi emrini vermiştir. Ancak bu emirlerin sahada karşılık bulmadığı, bizzat Zsigmond'dan gelen ve askerin "muâvenete erişmediğini" bildiren şikâyet mektuplarıyla sabittir.[41] Kânûnî Sultan Süleymân, Budin'deki askerleri Tokaj'a sevk etmeyi başaramayan İskender Paşa'yı azarlamış ve çok geçmeden bu göreve Arslan Paşa'yı getirmiştir.

Görsel 1: Domenico Zenoi'nin Tokaj Kuşatması'nı çizdiği gravür.[42]

Şiirin, Tokaj kuşatması esnasında yazıldığı varsayımını Erdel'e yardım maksadıyla toplanan askerî birliklerin sevkinde Arslan Paşa'nın görev almış olma ihtimali desteklemektedir. Zira, İskender Paşa'ya gönderilen hükümlerde "Kal'adan çıkup kendün bi'z-zât varmağa iktidârun yoğ ise sancakbeği kullarumdan bir yararın Budun askerine serdâr idüp göndermen gerek" şeklinde

---

41 Bkz. *6 Numaralı Mühimme Defteri*, 1:105 hüküm no. 152; *6 Numaralı Mühimme Defteri*, 2:180 hüküm no. 1152.

42 Gravürün tamamı için bkz. https://col.rct.uk/sites/default/files/collection-online/2/a/953068-1579602967.jpg (erişim 22.01.2026).

bir emir verilmiş olması Budin'e bağlı tüm askerî birliklerin Erdel tarafına sevk edilmesinin istendiğine işaret eder.[43] Arslan Paşa ise Budin muhafızlığı yapmış olduğu için bölgeyi çok iyi tanımasının yanı sıra asker üzerinde de nüfuz sahibidir. Dolayısıyla, o esnada Semendire'de bulunsa bile Arslan Paşa'nın emri alır almaz hadiseye vaziyet etmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu bağlamda, kendisini *Dîvân*'ında açıkça "Budin şehbâzı" ve "Yahyâlı Ocağının Yahyâsı" olarak niteleyen Taşlıcalı Yahyâ'nın da –belki de Budin gönüllüleri arasında yer alıp– Arslan Paşa ile hareket etmesi de güçlü bir ihtimal olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne var ki, Arslan Paşa'nın iştirak ettiği ve muhtemelen Taşlıcalı Yahyâ'nın da dâhil olduğu bu askerî birlik, Budin'den hareket etmişse de hava muhalefetinden dolayı ya Tokaj'a intikal edememiş ya da intikal etmelerine rağmen seferde etkili olamamışlardır. Zira kaynaklarda kalenin önünden akan Tisa Nehri'nin bile donduğu söylenilen kara kışta asker intikalinin aksaması yahut seferin akamete uğraması gibi durumlar kaçınılmaz görünmektedir.[44] Nitekim Domenico Zenoi'nin (ö. 1580?) Tokaj Kuşatması'nı çizdiği bir gravürde donmuş Tisa'nın üzerinde hem ağır topların hem de silahlarıyla askerlerin durması hava koşullarının ne denli şiddetli olduğunu gözler önüne sermektedir (*Görsel 1*). Ancak, şunu belirtmek gerekir ki şiirin muhatabı olan "kerem issi" zât –pek muhtemel Arslan Paşa– gözü pek bir şahsiyettir. Zira o sıralarda seksene yakın bir yaşta olan Yahyâ, şiirinin beş bendinde de "Eve şal bir gün öñürdi bizi āzād eyle" mısraını tekrar ederek mezkur şahıstan ısrarla harekatı sonlandırmasını istemektedir.[45] Yahyâ, muhtemelen daha önce şifâhî olarak ilettiği bu talebini –belki de son çare olarak– Arslan Paşa'ya bir kez de şiir yoluyla dile getirmiş ve artık durumun çok ciddi olduğunu hatta kendisi için bir ölüm kalım meselesine döndüğünü ifade etmiştir. Sonuç olarak sunduğumuz bu varsayım hem kronolojik tutarlılığı hem şiirdeki kış mevsimine göndermeleri hem de Yahyâ-Arslan Paşa ilişkisini anlamlı bir zemine oturtması bakımından akla yatkın görünmekte ise de ileride Arslan Paşa yahut Taşlıcalı

---

43 Bkz. *6 Numaralı Mühimme Defteri*, 2:21-22 hüküm no. 835; 181 hüküm no. 1154; 181 hüküm no. 1156.

44 Tracy, "Tokaj, 1565," 363.

45 Doğum tarihi üzerinde büyük bir ihtilaf bulunan Taşlıcalı Yahyâ'nın 990 (1582) tarihinde doksanı aşkın yaşında vefat ettiği kabul görmüştür. Bu kabulden hareketle Yahyâ'nın doğum tarihinin 1488-1490 yılları olması beklenir. Ayrıca şair bir sonraki yıl gerçekleşen Sigetvar Seferi esnasında Kânûnî Sultan Süleymân'a hitaben yazdığı kasidesinde yaşının "seksene yetmiş" olduğunu bizzat dile getirmiştir.

Yahyâ hakkında ortaya çıkacak yeni bilgi ve belgelerle meselenin şüpheye yer kalmayacak şekilde aydınlatılabileceği kanaatindeyiz.

3. Şiirin Değerlendirilmesi

Yukarıda değinildiği üzere seksen yaşına yaklaşan Taşlıcalı Yahyâ, seferin bizzat tanığı olarak artık bir pîr[-i fânî] olduğunu, ağır kış şartları altında askerî sorumluluklarını sürdürmekte zorlandığını, ölüm korkusu taşıdığını, zeamet gelirleri aksadığı için fakirlikle cebelleştiğini ifade ederek kış mevsiminde sefere çıkmanın ordu üzerindeki yıkıcı etkilerini doğrudan kendi gözlemleri üzerinden aktarmıştır. Bu bağlamda Yahyâ'nın şiiri, Osmanlı şiirinde benliğin görünürlüğü meselesi bakımından dikkat çekici bir örnek teşkil etmektedir.[46] Zira, Osmanlı şiiri büyük ölçüde ortak mazmun, benzer teşbih ve istiarelerin kullanıldığı bir gelenek edebiyatı olduğu için şairlerin bireysel hayatlarını, tecrübelerini ve ruhsal durumlarını metne doğrudan yansıttıkları örnekler oldukça sınırlıdır. Şairler şiirlerinde çoğu zaman bireysel "ben"lik söyleminden uzak, geleneksel "ben"in sesiyle daha önce belirlenmiş olan müşterek söylemin taşıyıcısı olarak konuşur. Dolayısıyla, Yahyâ'nın şiirinin –şairin iç dünyasını, bedensel çöküşünü ve mâlî çaresizliğini yansıtması sebebiyle– bir ben-anlatısı özelliği taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte şiirde kış mevsiminin zorlukları anlatıldığı için şiir doğal olarak şitâiyye türündedir. Bilindiği üzere "şitâiyye"ler "kıştan, kışın soğuğundan ve sosyal hayata etkilerinden bahseden" şiirler olup genellikle kaside, kıta, gazel ve mesnevi nazım şekillerinde yazılmıştır. Bir istisna olarak mensur bir şitâiyye de tespit edilmiştir.[47] Taşlıcalı Yahyâ'nın ise *Dîvân*'ında şitâiyye türünde bir kasidesi ve kış konulu beyitleri[48] olmakla birlikte mu'aşşer şeklinde yazmış olduğu bu

---

46 Ben-anlatıları hakkında bkz. Jan Schmidt, "First-Person Narratives in Ottoman Miscellaneous Manuscripts," *Many Ways of Speaking About the Self: Middle Eastern Ego-Documents in Arabie, Persian, and Turkish: 14th-20th Century*, ed. Ralf Elger and Yavuz Köse (Wiesbaden: Harrassowitz 2010), 159-170; Edith Gülçin Ambros, "Geleneksel 'Ben' ile Bireysel 'Ben' Çelişkisi ve Gelibolulu Mustafa Âlî," *Gelibolulu Mustafa Âlî Çalıştayı Bildirileri: 28-29 Nisan 2011*, haz. İsmail Hakkı Aksoyak (Ankara: TDK, 2014), 65-73.

47 Hasan Aksoy, "Şitâiyye," *TDVİA* (İstanbul: TDV, 2010), 39:216; Hakan Yekbaş, "Tırnakçı-zâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey ve Mensur Şitâiyyesi," *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi,* s. 3 (2009): 151.

48 Yahyâ Bey'in şitâiyyeleri hakkında daha fazla bilgi için bkz. Yasemin Ertek Morkoç, "Mesîhî ve Yahyâ Bey'in Şitaiyyelerindeki Anlatım Teknikleri Çerçevesinde Kış İmgesi," *Prof. Dr. Mine*

şitâiyyesine ilk kez rastlanılmaktadır. Bu noktada, Yahyâ'nın mu'aşşer nazım şeklindeki bu şiiri dışında Türk edebiyatında yazılmış başka bir mu'aşşer şitâiyye örneğinin bulun(a)madığını belirtmek gerekir.

Şiirin muhtevasına geçmeden önce Osmanlı ordusunun sefer uygulamasını hatırlamak yerinde olacaktır. Zira, Taşlıcalı Yahyâ Bey'in içine düştüğü müşkül durum ancak bu şekilde anlaşılabilir. Bilindiği üzere, Osmanlı ordusunun kışın kışlaklara çekilip bahar aylarında sefere çıkması bir gelenek olduğundan kış mevsiminde gerçekleşen savaşlar olağan dışı ve istenmeyen durumlardı. Örneğin, Klis Sancakbeyliği'ne bağlı Huryan Kalesi'nin fethi kış mevsimine denk geldiği için askerlerin ayak dirediği ve kışın sefere çıkmalarının uygun olmadığını şöyle dile getirdikleri görülmektedir:

> Âḳıbetü'l-emr bir yere cem' olup bu minvāl üzre ittifāḳ itdiler ki: "İzdiḥām-ı sihām-ı berf ü bārān ve istīlā-i leşker-i zemistāndan eşer-i rāh peydā ve nişāne-i menzil hüveydā degüldür. Bu eşnāda naḳl ü ḥarekete ḳudret müyesser midür? ... Eyyām-ı zemistān ve hengām-ı sermāda ... ruḫṣat-ı ḥareket muḫtār ve ḫāṭıra-i sefer sezā-vār degüldür.[49]

Osmanlı Devleti'nin bu uygulaması ordunun kış aylarında askerî bakımdan zayıf düşerek mağlup olma ihtimalinin diğer mevsimlere kıyasla daha yüksek olması gibi bir algı oluşmasına sebep olmuştur.[50] Haddizatında bu algının bir yansıması olarak Habsburglar soğuk iklime daha alışkın olmalarının sağladığı avantajla 1565 Şubat'ında ani bir harekâtla Tokaj'ı kuşatmışlardır. Kânûnî Sultan Süleymân'ın emriyle başta Erdel ve Tımışvar Beylerbeyliği'nden olmak üzere Budin Beylerbeyliği, hatta daha sonra Rumeli Beylerbeyliği de dâhil edilerek bölgeye asker sevk edilmiştir. Özellikle Budin civarından yapılan asker sevkinde şiddetli kış şartlarından dolayı ciddi aksaklıklar yaşanmış olup ordu ilerleyemez hâle gelmiştir.

Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri: 20-22 Ekim 2011, haz. Muna Yüceol Özezen, Huriye Sözer (Adana: Çukurova Üniversitesi, 2012), 118-129.

49 Nahîfî Mehmed Efendi, *Cevâhiru'l-Menâkıb: Sokollu Mustafa Paşa'nın Hayatı*, haz. İbrahim Pazan (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu, 2019), 219.

50 Örneğin, Achille Tarducci *Il Turco Vincibile in Ungaria* adlı eserinde Osmanlı ordusunun kış aylarında hareket kabiliyetini büyük ölçüde kaybettiğini, buna karşılık soğuk iklim koşullarına dayanıklı yapıları sayesinde Macar ve Alman kuvvetlerinin rakiplerinin bu iklimden kaynaklanan zayıflığını kendi lehlerine belirgin bir askerî üstünlüğe dönüştürmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bkz. Emirhan Özçelik, "Osmanlıları Macaristan'da Yenme Kılavuzu: Achille Tarducci'nin *Il Turco Vincibile in Ungaria* (1597) Başlıklı Eseri Üzerine Bir İnceleme," *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi* 8, s. 2 (2025): 116-117.

Bu noktada çalışmamıza konu olan şiirin en makul tarihsel bağlamı yeni bir bilgi yahut belge ortaya çıkana kadar Tokaj Kuşatması olarak görünmektedir. Zira, şiirin içerdiği yoğun kış tasvirleri, sefer meşakkati, askerin tükenmişlik hâli ve seferin başarısız olacağına dair olumsuz çağrışımlar bu hadiseyle belirgin bir şekilde örtüşmektedir. Artık bir pîr-i fânî olduğunu söyleyen Taşlıcalı Yahyâ şiddetli kış şartları altında sefer meşakkatine dayanamayıp bir nevi manzum izin dilekçesi olan bu şiiri yazmıştır.

Şiirin ilk bendinde Yahyâ Bey'in muhtemelen seferi sevk ve idare eden kişiye "kerem issi" diye seslendiği görülmektedir. Bu kişi, Edirne yazmasındaki başlığa göre Arslan Paşa'dır. Her ne kadar "kerem issi" ifadesi Osmanlı şiirinde sıkça kullanılan klişe bir ifade olsa da muhatabın Arslan Paşa olması bunun gerçek bir övgü olma ihtimalini doğurmaktadır. Zira, kaynakların hemen hepsinde Arslan Paşa'nın son derece cömert bir şahsiyet olduğu defaatle vurgulanır. Hatta aleyhinde pek çok olumsuz ifadenin yer aldığı *Cevâhirü'l-Menâkıb* adlı eserde dahi Arslan Paşa'nın meclisinin Seyyid Gazi Tekkesi'ne döndüğü söylenip cömertliği dolaylı olarak eleştiri konusu olmuştur.[51] Yahyâ, şiirin daha ilk mısraında soğuktan oldukça etkilendiğini ifade ederek sert ve kasvetli olduğu anlaşılan gökyüzünü "bir demür āyine"ye benzetmiştir. Bu ifade ilk bakışta demir bir aynayı akla getirse de Yahyâ Bey mevzu bahis olduğunda farklı bir manada kullanılmış olma ihtimali söz konusudur. Nitekim *Dîvân*'ında yer alan başka şiirinde şairin bu kelimeyi "kalkan" manasında kullandığı görülmüştür ki bu anlam şiirin askerî bağlamına daha uygun düşmektedir.[52] "Ḳıllet ve ẕillet" içinde olan şairin evi kıble (güney) tarafında kalmıştır. Yani şair, evine göre daha kuzeyde bulunmaktadır. Bu yön tayini esasen yukarıda ihtimal olarak sunulan Tokaj Kuşatması için oldukça uygun görünmektedir. Zira, Tokaj bölgesi hem Budin hem de İzvornik'e göre daha kuzeyde yer almaktadır (*Görsel 2*). "Ölmedin ḳıbleye dönsün yüzümüz rıḥlet ile" mısraında şair, Müslümanların yüzlerinin kıbleye dönük şekilde defnedildiklerine

---

51 "Ve rūz u şeb güzel şāhım ẓāhir ü bāṭın Pīr Mu'nī vü Ṣāh Ḳalendersin deyü ḳulluḳ çeken mefred abdāl ve baba ışıḳlar ve nev-niyāz kūçeklerden rūz-ı 'Āşūrā gibi dīvānı pür olmış idi." Bkz. Nahîfî Mehmed Efendi, *Cevâhiru'l-Menâkıb*, 416.

52 Örneğin şu beytinde Yahyâ, çimen göğünde/yeşilliğinde elinde demir âyîne yani kalkan tutan ordudaki yiğit askerleri gökteki parlak yıldızlara benzetmiştir. "Demür āyīnelerle encüm-i tābendeye benzer / Çemen göginde gūyā kim sipāhuñ merd-i meydānı." Bkz. Bozyiğit, "Taşlıcalı Yahyâ Bey Dîvânı," 16, 777.

telmihte bulunarak muhatabına ölmeden evine gitmek istediğini bildirmiştir. Bu mısra –eğer bir mübalağa olarak okunmazsa– Yahyâ'nın soğuktan donma tehlikesi ile karşılaştığını göstermektedir. Her bir bendin sonunda tekrarlanan mısralar oldukça manidardır: "Ḫayra gir yoḳla bizüm varumuzı şād eyle / Eve ṣal bir gün öñürdi bizi āzād eyle." Yani "Bir iyilik edip hâlimizi gözet de bizi sevindir. Bizi bir an evvel serbest bırakıp eve gönder."

Görsel 2: Tokaj bölgesini gösteren harita.[53]

Şair, ikinci bende hücum anında söylenmesi muhtemel olan "Allāh oñara Ḥaḳḳ başara" ifadesiyle başlayarak hem kendisine hem de orduya bir moral vermeye çalışmıştır. Akabindeki mısrada yine kış mevsiminin yarattığı sıkıntılara geri dönerek bu mevsimin tüm insanlık üzerine bir bela olduğunu söylemiştir. Nasıl ki ejderha ağzından zehir akıtırsa kış da öylece "kar" zehirlerini dökmektedir. Kış mevsimi tüm bitkileri "ḳara yère" vurmakta ve bu hâliyle adeta ölüm saçmaktadır. Bu ifadeler esasen şairin bir talepte bulunmadan önce yazdığı girizgâh niteliğinde mısralardır. Kışın ne denli şiddetli geçtiğinden dem vuran Yahyâ Bey asıl meseleye giriş yapar: "Vāy eger merḥamet olmazsa bu ehl-i sefere." Burada merhametten kasıt seferin sonlandırılmasıdır. Yahyâ, bir gerekçe daha gösterir:

---

53 https://www.loc.gov/resource/g6801s.ct004269/?r=0.163,0.198,0.473,0.226,0 (erişim 30.01.2026).

"Evine gitdi ṭoñuz ṭamına girdi kefere," yani kâfirler de domuz damına[54] benzeyen sığınaklarına gittiler, etrafta savaşacak düşman kalmadı. Sonraki mısrada büyük ihtimal bu savaşı başlatan gayrimüslim askerlere beddua ederek onların soğuktan ölmelerini isteyen şair "gebr" ile "geber-" kelimeleri arasında bir şibh-i iştikak sanatına başvurmuştur. Bir sonraki mısrada sıcak iklime yönelen turnalarla kışlağa gitmek istediğini yineleyen şairin kışlağa göre daha kuzeyde bir yerde bulunduğu anlaşılmakta ve olayın vuku bulduğu yerin Tokaj civarı olması coğrafî bakımdan bir kez daha anlamlı görünmektedir.

Üçüncü bentte, öteden beri ışık dervişlerinden nefret eden ve bu yüzden Hayâlî'ye de sık sık sataşan Yahyâ Bey, içinde bulunduğu olumsuz ahval ve şeraite rağmen bu topluluğa değinmeden edememiştir.[55] Bilindiği üzere, ışıklar saç, bıyık, sakal ve kaşlarını tamamen kazıtan (çâr-darb) Kalenderî dervişleridir. Şair, karla kaplı arazinin görüntüsünü işte bu dervişlerin tüysüz olan yüzlerine benzetmiştir. Yahyâ, kış günlerinin ve kışlaklara çekilmenin habercisi olan "Rūz-ı ḳāsım"ın artık çok geride kaldığını belirterek kışın en şiddetli zamanı olan zemheriye girildiğini vurgulamıştır.[56] İnsanın yüzüne hücum eden kar tanelerini gökyüzünün, rüzgârın/zamanın yüzüne tükürmesi[57] olarak tasvir eden Yahyâ, şiddetle yağan tipinin asker üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkisini çarpıcı bir ses tekrarı eşliğinde şöyle dile getirmiştir: "Aġarur ḳara ṣaḳal ḳara ḳaçan ola ḳarīn."

---

54 "Ṭoñuz ṭamı" kelimesinin iki farklı ıstılah manası olup birincisi "İskarcası çürüyen bir direği takviye etmek üzere etrafına yapılan muvakkat çatı çerçeveleri" manasında bir diğeri ise "ağır topların bir yere oturdukları vakitlerde yapılan rıhtım ve dolmalara verilen addır." Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı, 1971), 1:473.

55 Mesela şairin Hayâlî Bey'i hicvettiği meşhur gazelinde ışıklar hakkında şöyle beyitler kaleme almıştır: "Şer' ile yüzi ḳara küfür-gūy ışıḳları / Yañlış müsevvede dėyü ocaġa şaldılar" ve yine ışıkların sakalsız olduklarını belirttiği "Her bir ışıḳ yüzinde şaḳalın terāş ėder / Berg-i nihāl-i dīnini ṭopraġa şaldılar." Bkz. Bozyiğit, "Taşlıcalı Yahyâ Bey Dîvânı," 492.

56 "Rūz-ı ḳāsım" Osmanlı askerî takviminde sefer döneminin bittiği gün olup miladi olarak 8 Kasım'a tekabül etmektedir. Bu tarihten itibaren "Rûz-ı ḫıżır"a kadar sefere çıkılmaz, askerî hazırlıklar yapılarak ordu güçlendirilirdi. Bkz. Rhoads Murphey, *Osmanlı'da Ordu ve Savaş*, çev. M. Tanju Akad (İstanbul: Homer Kitabevi), 43-44.

57 Benzer bir ifadeye başka bir kasidesinde de rastlanılmıştır: "Baḳup cihāna bu eṣnāda ḳar yaġar ṣanmañ / Zamānenüñ tükürür yüzine sipihr-i dü-tā." Bozyiğit, "Taşlıcalı Yahyâ Bey Dîvânı," 250. Beyitte köhne dünya, artık boyu iki büklüm olmuş bir ihtiyara benzetilerek zamane denilen gencin yüzüne tükürmekte bir nevi onu tekdir etmektedir.

Askerlerin kara sakalları hem kardan dolayı gerçek anlamda beyazlamakta hem de bu genç askerler kar çilesinden ötürü bir anda çöküp ak sakallı ihtiyarlara dönmekte yani hareket kabiliyetlerini, çevikliklerini kaybetmektedirler. Mısrada üç kez "ḳar" kelimesi ile ses tekrarı yapan şair sanki kar üzerinde yürüyormuş gibi bir etki yaratarak lafzen ve manen bir anlam bütünlüğü yakalamıştır. Bendin sonlarında normal şartlarda gaziler ocağı, kahramanlar bucağı olan Budin'in dondurucu soğuktan dolayı şairin gözünde bu kez bir "düşmen-i dīn" seviyesine düştüğü görülmektedir.

Yahyâ Bey, dördüncü bentte hem seferin uzaması hem de hava muhalefetinden dolayı savaş kabiliyetinin adamakıllı çöküşünü ve askerin sefil bir hâl alan dış görünüşünü daha somut örneklerle tasvir etmiştir. Seferin başında giyilen tüm yeni elbiseler eskimiş, birer paçavraya dönmüştür. Hatta, öyle ki insanlar/askerler yoksulluktan kıyafetlerinin eteğinden parçalar kesip aşınan kol yenlerine yama yapmaya başlamıştır. Güneş bir türlü yüzünü göstermediği için gökyüzü tıpkı bir bakır gibi karardıkça kararmaktadır. Yağan tipinin şiddetiyle gözler adeta kumla dolmuş, yüzler ise kir ve pas içinde kalmıştır. Şair, muhtemelen kış mevsiminde kışlakda şarap içip keyif çatan askerlerin bile soğuktan dolayı artık canlarına tak dediğini ifade ederek durumun vehametini içkiye düşkün olan Arslan Paşa'ya göstermeye çalışmıştır. Sonraki mısrada mantık terimleri olan "semā'" ve "ḳıyās" kelimelerini tenasüplü bir şekilde kullanan Yahyâ, şiddetli soğuğa maruz kalan dert sahiplerinin ne durumda olduğunun dinlemekle, duymakla anlaşılamayacağını söylemiştir. Ayrıca şair –askerler evlerine dönmedikçe– aileler arasında ayrılık acısı ile yasın hüküm süreceğini belirtmiştir. Yahyâ, bu fiziksel ve ruhsal tükenmişlik hâlini adeta bir rapor gibi sunduktan sonra "berf-i şitâ"dan bir kefen giymek istemediğini dile getirerek bir kez daha evine dönmek istediğini bildirmiştir.

Taşlıcalı Yahyâ, şiirin son bendini hem kendisinin hem de ordunun içinde bulunduğu maddî çaresizliklere ayırmıştır. Nasıl ki Tuna Nehri üzerinde esen rüzgârın sebep olduğu satır şeklinde dalgalar –muhtemelen donduğu için– belli olmuyorsa Yahyâ'nın tîmârının "yazısı" da bir türlü görünmemekte yani şair zeametlerinden doğan ödemeleri bir türlü alamamaktadır.[58] Başka şiirlerinde de

---

58 Şair bu hususa *Dîvân*'ında da değinmiştir. Örneğin, 5. kasidesinin 49. beytinde "Şu üzre naḳş-ı ṣabā gibi yazısı çıḳmaz / Bögürdelen'de ṣava ṣuyıdur iki yanı" yahut 16. kasidesinin 41. beytinde "Ṣava ṣuyına ṭoḳunan ṣabānuñ naḳşına benzer / Olan tīmārınuñ yazusı çıḳmaz ey kerem kanı." Bkz. Bozyiğit, "Taşlıcalı Yahyâ Bey Dîvânı," 169 ve 207.

bu durumdan bahsettiğine göre Yahyâ'nın bu mâlî açmazı süreğen bir sorundur. Ne var ki yaşanan maddî kriz bundan ibaret değildir. Bu seferle birlikte hazine henüz askere eski alacaklarını ödememişken askerin yeni alacak hakkı doğmuştur. Osmanlı askerî-mâlî sisteminde ciddi bir darboğaz yaşandığını gösteren bu ifadeler ordunun genel moral ve disiplinini de olumsuz yönde etkileme potansiyeline işaret etmektedir. Sonraki mısrada kıyafetlerinin bir fırın süpürgesine döndüğünü söyleyen Yahyâ, askerlerin artık disiplinli görünmekten uzak hırpani kılıklarını ima etmiştir. Eskiden gökyüzü mavisi (âsmânî) olan kıyafetler beyaza, yeşil olan kıyafetler siyaha dönmüştür. Bu ifadeler belki de askerin toplumdaki itibar kaybına bir işaret olarak okunabilir. Yahyâ, cömertlik kaynağı (kân-ı sehâ) olarak gördüğü kumandanına bir çözüm sunacağı inancıyla yaşanan bu maddî sorunları açıkça ifade etmiştir. Tipinin göz yaşlarını artırdığını belirten şair, hem karın gerçekten gözleri sulandırdığına dikkati çekmiş hem de kardan dolayı maddî çaresizlikler yaşandığı için insanları ağlattığını bildirmiştir. Yahyâ Bey, "Pîrlik bir yana Yahyâ'ya belâ üzre belâ" mısraıyla bilhassa kendi durumunun tahammülfersa bir raddeye ulaştığını söyleyerek adeta yalvarırcasına eve dönmek istediğini beyan etmiştir.

Metin[59]

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

I

1. Ey kerem issi ṣovuḳ oldı bize ġāyet ile
Bir demür āyineye döndi felek şiddet ile
Ḥalḳa gösterdi ṣovuḳ ṣūretini miḥnet ile
Ḥālümüz nice olur ḳıllet ile ẕillet ile
5. Cānib-i ḳıblededür külfetümüz ḥasret ile
Ölmedin ḳıbleye dönsün yüzümüz rıḥlet ile
Fuḳarāya naẓar eyle naẓar-ı şefḳat ile
Günümüz geçdi ġam u fürḳat ile ḥasret ile
Ḫayra gir yoḳla bizüm varumuzı şād eyle
10. *Eve ṣal bir gün öñürdi bizi āzād eyle*

II

1. Şevḳ ile eydelüm Allāh oñara Ḥaḳ başara
Bir belā oldı şitā zaḥmeti nev'-i beşere
Ejdehā gibi döker zemheri zehrini yėre
Bu nebātātı urur bād-ı şitā ḳara yėre
5. Vāy eger merḥamet olmazsa bu ehl-i sefere
Evine gitdi ṭoñuz ṭamına girdi kefere
Göreyin leşker-i gebri ki ṣovuḳdan gebere
Yoldaş eyle bizi ḳışlaġa giden ṭurnalara
Ḫayra gir yoḳla bizüm varumuzı şād eyle
10. *Eve ṣal bir gün öñürdi bizi āzād eyle*

---

59 22 Sel 2309 (E): 37b; Revan 1973 (T): 51a.

Şapḳavī Yaḥyā merḥūm Arslan Paşa'dan icāzet ṭaleb eyledügidür E. Yaḥyā'nuñ ḳışlaḳdan icāzet ṭalebidür T.

I-1 oldı: geldi T.
II-3 zemheri zehrini: zemher zehrine E.
III-4 demlerde: demde T.
III-7 vücūd ėllerine: vücūdāta E; aḳın: kemīn E.
III-8 şimdi: bir de E.
IV-4 is ile: ḳara E.
V-1 naḳş: bād E.
V-4 ḥavāle: ḫīle E; (?) T. Vezin ve mana gereği düzeltilmiştir.
V-6 bozardı yeşili: yüz urdı yeşile E.

III

Otını biçdi yėrüñ ehl-i ġazā cümle hemīn
Bir terāş olmış ışıḳ ṣūretine döndi zemīn
Rūz-ı ḳāsım işidenlerden ıraġ oldı yaḳīn
Ḳar yaġar ṣanma bu demlerde eyā ehl-i yaḳīn
Rūzgāruñ tükürür ṣūretine çarḫ-ı berīn
Aġarur ḳara ṣaḳal ḳara ḳaçan ola ḳarīn
Bu vücūdāta yine ḫayl-i şitā ṣaldı aḳın
Olmaya şimdi Budin gibi bize düşmen-i dīn
Ḫayra gir yoḳla bizüm varumuzı ṣād eyle
Eve ṣal bir gün öñürdi bizi āzād eyle

IV

Eskidi cümle yeñi cāmeleri oldı pelās
Etegini yeñine aşlamaġa başladı nās
Gökyüzi ise açılmaz ḳararur ṣanki nuḫās
Gözümüz ḳum ile doldı yüzümüz is ile pas
Bir alay ḫamrīleriñ cānına geçdi iflās
Ehl-i derdüñ olımaz ḫāli semā‘ ile ḳıyās
Bir yaña ḳavm-i ḳabīle arasında ḳara yas
Gėymedin berf-i şitādan tenümüz aḳ libās
Ḫayra gir yoḳla bizüm varumuzı ṣād eyle
Eve ṣal bir gün öñürdi bizi āzād eyle

V

Ṭuna ırmaġı yüzinde nitekim naḳş-ı ṣabā
Cümle tīmārumuzuñ yazısı çıḳmaz aṣlā
Eski deynini daḫı eylemedin kimse edā
Yeñi deyn oldı bize ey kān-ı seḫā
Cāmemüz beñzedi cārūb-ı furuna meşelā
Āsmānīsi bozardı yeşili oldı ḳara
Gözümüz yaşını arturdı bizüm bād-ı şitā
Pīrlik bir yaña Yaḥyāya belā üzre belā
Ḫayra gir yoḳla bizüm varumuzı ṣād eyle
Eve ṣal bir gün öñürdi bizi āzād eyle

Sonuç

Bu yazıda Yahyâ Bey'in Budin Beylerbeyi Arslan Paşa'ya sunduğu bir nevi manzum izin dilekçesi sayılabilecek icazet şiiri ele alınmıştır. Mütekerrir mu'aşşer nazım şeklinde ve şitâiyye türünde yazılmış olan şiir şairin *Dîvân*'ında bulunmamaktadır. Yapılan dîvân ve mecmûa taramaları neticesinde bu nazım şekli ile yazılmış başka bir şitâiyye örneğine rastlanılmadığından şimdilik bilinen tek örnektir. Kış aylarında gerçekleşen bir sefer esnasında yazılmış olan şiirde Yahyâ'nın artık bir "pîr-i fânî" olduğu, ilerlemiş yaşından ve şiddetli kıştan dolayı sefer zahmetine katlanamadığı ve bu nedenle de muhatabından eve gitmek için icazet/izin istediği görülmektedir. Şiirin başlığında yer alan "icāzet" kelimesinin sözlüklerden izi sürülmüşse de bir netice alınamamıştır. Ancak, bir mühimme defterindeki hükümden hareketle kelimenin askerî bir ıstılah olarak muhtemelen "kışlakdan eve gitme izni" anlamında kullanıldığı ortaya çıkarılmıştır. Şiirin muhatabı olan Arslan Paşa, Klis, Hatvan ve Semendire gibi sancaklarda sancakbeyliği yapıp 1566'da Sigetvar Seferi esnasındaki katline değin Budin Beylerbeyliği görevinde bulunmuş meşhur akıncı ailesi olan Yahyâlı Ocağına mensup bir devlet adamıdır. Aynı zamanda şair yönü de bulunan Arslan Paşa, Sifâlî mahlasıyla şiirler yazmıştır. Tezkire yazarları tarafından son derece cesur ve cömert bir kişi olarak tavsif edilen Arslan Paşa'nın ahlaki açıdan zayıf yönlerinin bulunduğuna da dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda Arslan Paşa hakkında daha önceki çalışmalarda görülmeyen bir arşiv belgesi Paşa'nın "dîvâne-meşreb" kişiliğini somut örneklerle gözler önüne sermiştir. Ayrıca, kendisini "Yahyâlı Ocağının Yahyâ'sı" olarak tanımlayan şairin Arslan Paşa'ya hitaben biri kaside, biri murabba ve biri de makaleye konu olan şitâiyye türündeki mu'aşşeri olmak üzere toplamda üç şiir yazmış olduğu ortaya konulmuştur. Şairin kendisini Yahyâlı Ocağının bir neferi olarak kabul edip Arslan Paşa için şiirler yazması içinde bulunduğu psikolojik, ekonomik ve hatta politik koşullarla alakalıdır. Yıllarca orduya hizmet etmesine rağmen "bir cüz'î nesne" bahane edilerek İstanbul'dan uzaklaştırılan Yahyâ'nın ileri yaşı ve süreğen maddî sıkıntıları göz önünde bulundurulduğunda –muhtemelen nâmını ve maddî kazançlarını korumak, daha da önemlisi oğullarının geleceğini garanti altına almak adına– padişahın lütuf üstüne lütufta bulunduğu Arslan Paşa ile yakınlık kurma yahut belki de bir himaye elde etme çabası içine girmiş olması son derece olağan bir durumdur.

Öte yandan, şiirin tarihî bağlamını somut bir olaya bağlamak son derece güç belki de gereksiz bir çaba olsa da Yahyâ gibi yıllarca "savaş güni çeri" olmakla övünen bir asker şairin hangi olay üzerine savaş meydanını terk etmek için izin istediğini anlamak önemliydi. Bu bağlamda şiirde başta kış mevsimi ile alakalı ayrıntılı tasvirler olmak üzere Budin, Tuna ve kıble yönü gibi bazı coğrafî karineler ve Yahyâ Bey ile Arslan Paşa'nın biyografileri ve dönemin kroniklerinden hareketle gerçek olması tarihî olarak makul bir varsayımın oluşturulmasına gayret edilmiştir. Bu bağlamda Habsburg-Osmanlı ilişkilerini kırılma noktasına getiren ve Sigetvar Seferi'nin meşru gerekçesini hazırlayan 1565 Şubat'ında gerçekleşen Tokaj baskını en güçlü ihtimal olarak karşımıza çıkmıştır. Bilindiği üzere Osmanlı ordusunun kış aylarında harekât kabiliyeti ve moral durumu ciddi biçimde sarsıldığı için kış seferleri olağan dışı kabul edilmektedir. Bu bakımdan, şiirde sert kış tasvirleri etrafında dönen sefer meşakkati, ordunun maddî-manevî tükenmişlik hâli ve harekâtın başarısızlıkla neticeleneceğine dair güçlü olumsuz çağrışımlar, Tokaj Kuşatması'nın şartlarıyla belirgin şekilde örtüşmektedir. Ancak yine de söz konusu varsayım, mutlak tarihî bir iddia olmaktan ziyade metnin iç mantığı ile tarihî bağlamını birlikte kavramaya yönelik bir okuma denemesi olarak değerlendirilmelidir.

Ben-anlatısı özelliklerini taşıyan şiirde Yahyâ sadece kendi endişelerini, hassasiyetlerini ve karşı karşıya kaldığı sıkıntıları dile getirmekle kalmamış aynı zamanda askerin maddî ve manevî durumuna dair gözlem ve düşüncelerine de şiirinde yer vermiştir. Seferin başında giyilen yeni kıyafetler eski birer paçavraya dönmüş, askerler kıyafetlerinin eteğinden parçalar kesip aşınan kol yenlerine yama yapmaya başlamıştır. Bu ifadeler esasen Osmanlı askerî-mâlî dengesinde ciddi bir sıkıntı yaşandığını ve neticede askerin genel moral ve disiplinini etkilediğini göstermektedir. Bununla birlikte, Yahyâ, şiirinde her ne kadar yaşlılık, ölüm korkusu, fakirlik ve kış seferinin zorlukları ile mücadelesini anlatmışsa da satır aralarında bize on altıncı yüzyılda Osmanlı ordusunun kış aylarındaki harekât kabiliyetinin ne denli azalabileceğini; askerî, idarî ve mâlî düzenin nasıl aksayabileceğini de göstermiştir. Yahyâ Bey'in gazi yönünü vurguladığı diğer şiirlerinin aksine sefer zahmetinden dert yandığı için kasten *Dîvân*'ının dışında bıraktığını düşündüğümüz bu şiir onun gerek yaşlılık yıllarına ve gerek askerî kariyerine dair bilinmeyen bir yönü gün yüzüne çıkararak biyografisine ufak bir katkı sunmaktadır.

Kaynaklar

Yayımlanmamış Arşiv Belgesi

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi [TSMA], D. 10 222.

Yayımlanmış Arşiv Belgeleri

6 Numaralı Mühimme Defteri: 972/1564-1565: Özet, Transkripsiyon ve İndeks. c. 1. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1995.

7 Numaralı Mühimme Defteri: 975-976/1567-1569: Özet, Transkripsiyon ve İndeks. c. 2. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1999.

Yazmalar

Mecmû'a-i Fevâ'id. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi-Selimiye Yazmalar 2309.

Mecmû'a. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi-Revan 1973.

Eser ve Araştırmalar

Aksoy, Hasan. "Şitâiyye" *TDVİA*, c. 39. İstanbul: TDV, 2010.

Altaylı, Yasemin. "Budin Beylerbeyi Arslan Paşa (1565-1566)." *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, s. 19 (2006): 33-51.

____. "Macarca Mektuplarıyla Budin Beylerbeyi Sokullu Mustafa Paşa 1566-1578." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 49, s. 2 (2009): 157-171.

Ambros, Edith Gülçin. "Geleneksel 'Ben' ile Bireysel 'Ben' Çelişkisi ve Gelibolulu Mustafa Âlî." *Gelibolulu Mustafa Âlî Çalıştayı Bildirileri: 28-29 Nisan 2011*, hazırlayan İsmail Hakkı Aksoyak, 65-73. Ankara: TDK, 2014.

Âşık Çelebi. *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*. Hazırlayan Filiz Kılıç. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018.

Beyânî Mustafa Carullah Çelebi. *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. Hazırlayan Aysun Sungurhan. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017.

Bozyiğit, Esra. "Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı: İnceleme-Tenkitli Metin-Nesre Çeviri-Sözlük." Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, 2021.

Çavuşoğlu, Mehmed. *Yahyâ Bey ve Dîvânından Örnekler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1983.

Çelik, Büşra. "N'ola İbrâhîm'in Oda Yanmak ise Âdeti": Veziriazam İbrahim Paşa'nın Mısır'dan Kânûnî Sultan Süleyman'a Gönderdiği Manzum Mektubu ve Kânûnî'nin Cevabı." *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, s. 35 (2025): 104-125.

Çınar, Beytullah. "Taşlıcalı Yahya'nın Gazellerinde Yaşlılık." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, s. 23 (2019): 193-208.

Ertek Morkoç, Yasemin. "Mesîhî ve Yahyâ Bey'in Şitaiyyelerindeki Anlatım Teknikleri Çerçevesinde Kış İmgesi." *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri: 20-22 Ekim 2011*, hazırlayanlar Muna Yüceol Özezen, Huriye Sözer, 118-129. Adana: Çukurova Üniversitesi, 2012.

Erünsal, İsmail E. "XVI. Asır Divan Şairleriyle İlgili Bazı Arşiv Kayıtları." *Türklük Araştırmaları Dergisi*, s. 7 (1991-1992): 243-258.

Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehemmed Zıllî. *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: VII. Kitap*. Hazırlayan Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman ve Robert Dankoff. İstanbul: Yapı Kredi, 2003.

Feridun M. Emecen ve İlhan Şahin. "Osmanlı Taşra Teşkilâtının Kaynaklarından 957-958 (1550-1551) Tarihli Sancak Tevcîh Defteri." *Belgeler*, s. 23 (1999): 53-121.

Gelibolulu Âlî. *Künhü'l-Ahbâr: 4. Rükün*. 5. c. Hazırlayan Suat Donuk. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu, 2024.

Gökbilgin, M. T. "Kanûnî Süleyman'ın 1566 Szigetvar Seferi Sebepleri ve Hazırlıkları." *Tarih Dergisi*, s. 21 (1966): 1-14.

Heuser, Beatrice. *Strategy Before Clausewitz: Linking Warfare and Statecraft, 1400-1830*. London, New York: Routledge, 2018.

Káldy-nagy, G. "Budin Beylerbeyi Mustafa Paşa (1566-1578)" *Belleten*, s. 54 (1990): 649-664.

Karakuş, Burak. "Budin Beylerbeyi Sokollu Mustafa Paşa'nın Yükselişi." Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, 2022.

Kaya, İdris Güven. "Dukagin-zade Taşlıcalı Yahya Bey'in Eserlerinde Mevlana Celâleddin." *Turkish Studies: International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 4, s. 7 (2009): 353-368.

Kınalızâde Hasan Çelebi. *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. Hazırlayan Aysun Sungurhan. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017.

Kolçak, Özgür. "Sınır Diplomasisinden Saltanat Elçiliğine: Bir 16. Yüzyıl Diplomasi Hikâyesi Yahut Marcus Scherer / Hidayet'in Esrarlı Sergüzeşti." *Tarih Araştırmaları Dergisi*, s. 67 (2020): 139-214.

Murphey, Rhoads. *Osmanlı'da Ordu ve Savaş 1500-1700*. Çeviren M. Tanju Akad. İstanbul: Homer Kitabevi, 2007.

Nahîfî Mehmed Efendi. *Cevâhiru'l-Menâkıb: Sokollu Mustafa Paşa'nın Hayatı*. Hazırlayan İbrahim Pazan. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu, 2019.

Önal, Ahmet. *Kanunî'nin Son Seferi: Sigetvar 1566*. İstanbul: Yeditepe, 2019.

Özçelik, Emirhan. "Osmanlıları Macaristan'da Yenme Kılavuzu: Achille Tarducci'nin *Il Turco Vincibile in Ungaria* (1597) Başlıklı Eseri Üzerine Bir İnceleme." *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi* 8, s. 2 (2025): 93-127.

Özergin, M. K. "Sultan Kanunî Süleyman Han Çağına Âit Tarih Kayıtları." *Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, s. 3 (1971): 61-130.

Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. c. 1. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı, 1971.

Römer, Claudia ve Nicolas Vatin, "The Lion that was Only a Cat. Some Notes on the Last Years and the Death of Arslan Pasha, bey of Semendire and beylerbeyi of Buda." *Şerefe: Studies in Honour of Prof. Géza Dávid on his Seventieth Birthday*, edited by Pál Fodor, Nándor E. Kovács and Benedik Péri, 159-182. Budapest: Research Centre for the Humanities, Hungarian Academy of Sciences, 2019.

Römer, Claudia. "On Some Ḫāṣṣ-Estates Illegally Claimed by Arslan Paša, Beglerbegi of Buda, 1565-1566." *Studies in Ottoman History in Honour of Professor V.L. Ménage*, edited by Colin Heywood and Colin Imber, 297-317. İstanbul: ISIS, 1994.

_____. "Zu widersprüchlichen Beurteilungen eines Rechtsstreits durch die Kanzlei des Beglerbegi von Buda, Arslan Paša, im Jahr 1565." *Mitteilungen der Grazer Morgenländischen Gesellschaft*, no. 8 (1999): 29-41.

Sağlam, Ayşe. *Gülşen-i Envâr*. Ankara: Grafiker, 2016.

Schmidt, Jan. "First-Person Narratives in Ottoman Miscellaneous Manuscripts." *Many Ways of Speaking About the Self: Middle Eastern Ego-Documents in Arabic, Persian, and Turkish: 14th-20th Century*, edited by Ralf Elger and Yavuz Köse, 159-170. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2010.

Selânîkî Mustafa Efendi. *Tarih-i Selânikî*. c. 1. *971-1003/1563-1595*. Hazırlayan Mehmet İpşirli. Ankara: TTK, 1999.

Sevgi, Ahmet. *Lâtîfî'nin İki Risalesi: Enîsü'l-Fusahâ ve Evsâf-ı İbrahim Pâşâ*. Konya: Selçuk Üniversitesi, 1986.

Şentürk, Ahmet Atilla. *Taşlıcalı Yahya Beğ'in Şehzade Mustafa Mersiyesi yahut Kanuni Hicviyesi*. İstanbul: Büyüyen Ay, 2014.

Tracy, James D. "Tokaj, 1565: A Habsburg Prize of War and an Ottoman Casus Belli." *The Battle for Central Europe: The Siege of Szigetvár and the Death of Süleyman the Magnificent and Nicholas Zrínyi*, edited by Pál Fodor, 359-376. Leiden-Boston: Brill, 2019.

Uysal, Abdulhadi. "Şâir Yahyâ"nın Osmanlı Arşivi'ndeki İzleri: Taşlıcalı Yahyâ Beg'in Zeameti Hakkındaki Bilgiler Üzerinden Biyografisine Bir Katkı." *Zemin: Edebiyat Dil ve Kültür Araştırmaları*, s. 8 (2024): 176-193.

Yekbaş, Hakan. "Tırnakçı-zâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey ve Mensur Şitâiyyesi." *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi,* s. 3 (2009): 147-184.

https://col.rct.uk/sites/default/files/collection-online/2/a/953068-1579602967.jpg (erişim 22.01.2026).

https://www.loc.gov/resource/g6801s.ct004269/?r=0.163,0.198,0.473,0.226,0 (erişim 30.01.2026).

Ekler

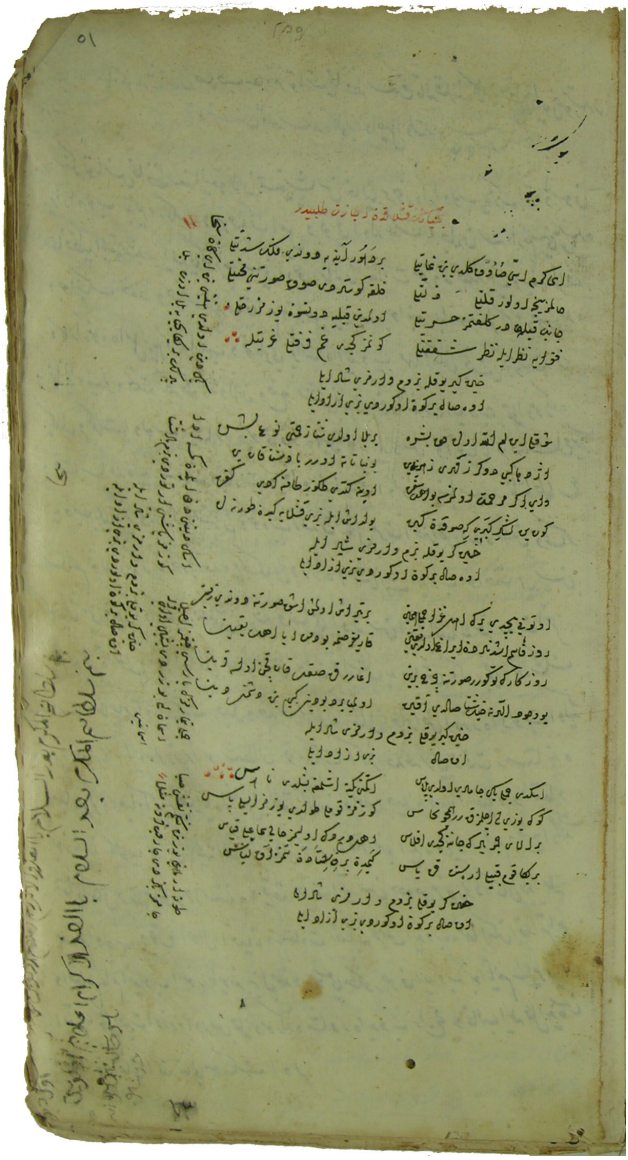

Mecmû'a, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi-Revan 1973, 51a.

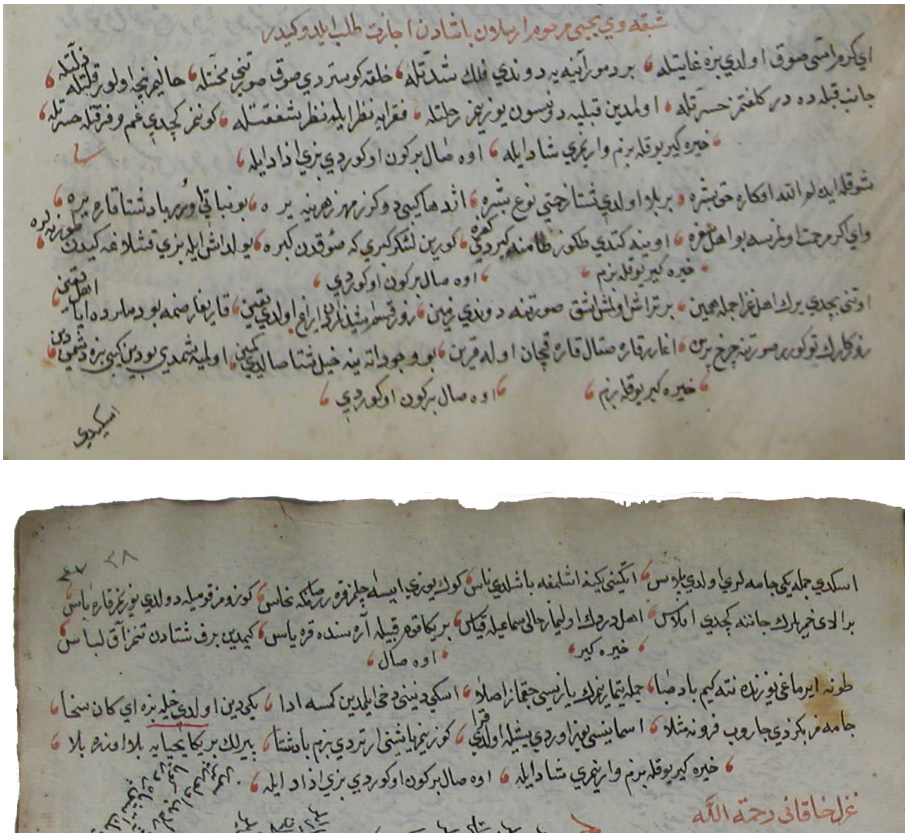

Mecmû'a-ı Eş'âr, Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi-Selimiye Yazmalar 2309, 37b-38a.